

МАКРОИКОНОМИЧЕСКА СТАБИЛНОСТ И ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ

Емил Димов

Минно-геоложки университет "Св. Иван Рилски", 1700 София, E-mail: www.emil_dimov@abv.bg

РЕЗЮМЕ. Икономическият растеж се явява не само следствие, но и основен параметър на макроикономическата стабилност. Анализът на макроикономическите параметри на националната икономика в средата на 2012 г. показва, че тя не се намира в икономическа криза, а това са реалните възможности на икономиката ни. Поддържането на макроикономическа стабилност в България, наред със създаването на условия за повишаване производителността на труда, както и за усвояване на еврофондовете, са определящи фактори за икономическия просперитет на страната.

MACROECONOMIC STABILITY AND ECONOMIC GROWTH

Emil Dimov

University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski", 1700 Sofia, E-mail: www.emil_dimov@abv.bg

ABSTRACT. Economic growth is not only a consequence but also a key parameter of macroeconomic stability. Analysis of the macroeconomic parameters in mid-2012 indicates that the national economy isn't in economic crisis, and that's the real capacity of the economy. Maintaining macroeconomic stability in Bulgaria, along with the creation of conditions for increasing labor productivity and utilization of EU funds are decisive factors for the economic prosperity of the country.

Настоящата разработка е посветена на правата и обратна зависимост между постигането и поддържането на макроикономическа стабилност, от една страна, и икономически растеж, от друга, в една национална икономика.

Теоретичната част на анализа обхваща вижданията за същността и параметрите на макроикономическата стабилност и икономическия растеж. Взето е под внимание, че икономическият растеж се явява не само следствие (в известен смисъл, доколкото авторът се придържа към разбирането, че поддържането на макроикономическа стабилност е необходимо, но не и достатъчно условие за постигане на икономически растеж.), но и основен репер на макроикономическата стабилност за всяка една национална икономика. Казано по друг начин – не е възможно да съществува дългосрочен икономически растеж с високи темпове (под високи темпове на икономически растеж конкретно за България съм склонен да отнеса темпове на икономически растеж, които са значимо над средните за страните-членки на ЕС – поне с 2-3%), ако в националното стопанство няма макроикономическа стабилност. И обратно – ако една икономика функционира с нулеви или отрицателни темпове на растеж, е много трудно да говорим за макроикономическа стабилност. Не само защото икономическият растеж е основен параметър на макроикономическата стабилност, но и защото при растеж с отрицателни темпове практически неминуемо се влошават и много от останалите параметри на макроикономическата стабилност, като например доходите, заетостта, бюджетният дефицит и фискалният резерв.

Основната част от емпиричния анализ е базирана на макроикономическите данни за развитието на българската

икономика през периода от 1990 до средата на 2012 година.

Със съжаление ще отбележа, че направената от мен през 2008 г. прогноза за икономическото развитие на България се потвърди изцяло. Както бях написал в монографията си „Актуални проблеми на макроикономическата стабилност на българската икономика“, „България трябва да е готова за период на ограничен ръст и по всичко личи, че златната ера от последните няколко години вече свърши. За близкото бъдеще България трябва да се адаптира към значително по-ниския ръст на БВП, а финансовата стабилност и запазването на валутния борд до момента на присъединяване към еврозоната ще бъдат най-важните приоритети на нейната политика“ (Е. Димов, 2009).

Известно е, че най-общо макроикономическата стабилност на една национална икономика се дефинира като поддържане на приблизително вътрешно и външно динамично равновесие между търсене и предлагане. Динамичното равновесие (за разлика от статичното) представлява по-скоро неравновесие, несъответствие между съвкупното търсене и предлагане във всеки отделен момент, но все пак равновесие в смисъл, че обемите и на съвкупното търсене, и на съвкупното предлагане се движат еднопосочно (в посока нарастване на съвкупните разходи, които „издърпват“ след себе си обема на производството). Към вътрешното равновесие отнасяме поддържането на умерена инфлация, нисък бюджетен дефицит, растеж на средната работна заплата съобразно производителността на труда, а оттам и растеж на потреблението под растежа на брутния вътрешен продукт.

Външното равновесие включва умерен дефицит по текущата сметка на платежния баланс, който може да се финансира с преки чуждестранни инвестиции и ниско-лихвени дългосрочни заеми; намаляващ като процент от brutния вътрешен продукт (БВП) външен дълг; динамика на реалния валутен курс в съответствие с динамиката на равновесния реален валутен курс; предпазване на местните финансови пазари от големи обеми спекулативни капитали, търсещи бърза печалба. Макроикономическата стабилност във висока степен е функция на икономическата политика на правителството.

Макроикономическата стабилност би могла да се разглежда не само като поддържане на вътрешно и външно равновесие между търсене и предлагане, но и като поддържане на стабилност в реалния и финансовия сектори на националната икономика. Ако сравним икономиката на една страна с яйце, то черупката представлява финансовия, а съдържимото - реалния сектор на икономиката. Извън съмнение е значимостта на черупката за запазване на най-ценното в яйцето – неговото съдържание. Ако обаче икономическата политика, бидейки безпомощна в опитите си да стимулира икономическия растеж, отделя прекомерно внимание (до степен на самоцелност) на финансовия сектор, то стабилността на реалния сектор се нарушава (ниски доходи, висока безработица, емиграция, водеща до силно нарушена възрастова структура на населението и проблеми в пенсионно-осигурителната система напр. за 2012 г. планираните разходи за пенсии са с над 4 млрд. лв повече от планираните приходи от пенсионни осигуровки. Този дефицит се финансира от данъчните приходи, което силно ограничава възможностите на фискалната политика да съдейства за постигане на икономически растеж). Това е все едно с четка за зъби да мажем черупката с паста за зъби, за да я заздравим, а през това време яйцето да се развали, тъй като го държим извън хладилника.

Икономическият растеж е нарастването на общия обем и стойността на стоките и услугите, произвеждани от дадена икономика в определен период, в сравнение с предходен. Обикновено икономическият растеж се измерва в процентно нарастване на реалния БВП, като отношение към даден базисен период. Трябва да се прави разлика между краткосрочно (конюнктурно) изменение, което се изразява като икономически подем, и процеса на икономически растеж - при икономическия растеж икономиката надраства потенциала си.

Изследвания за развити страни като САЩ, Великобритания, Франция и Германия показват, че между 1/3 и 1/2 от икономическия растеж се дължи на технологичния прогрес, а останалите 2/3 до 1/2 се дължи на капитала и труда.

Важен фактор за икономическия растеж, който за съжаление не е приложим за нашата страна, е увеличаването на количеството на вложения труд. В повечето страни общото количество на вложения труд в стопанството като цяло се е увеличило бавно с времето. Основно влияние върху трудовата заетост е оказало увеличаването на населението. В същото време е имало и противостоящи си социални и демографски фактори, които са усложнили

отношението между увеличаването на населението и растежа на трудовата заетост. Средната продължителност на живота непрекъснато се е увеличавала, с което се е увеличавал и относителният дял на пенсионерите. Тези фактори, взети заедно с предсрочно пенсионираните се хора и увеличаването на броя на младежите в процес на редовно обучение, са допринесли за намаляване темпа на нарастване на трудовата заетост. От друга страна, имало е и увеличаване на женската заетост, тъй като все повече майки започнаха да работят. Като цяло тези ефекти почти са се неутрализирали, така че растежът на трудовата заетост широко отразява тенденциите в населението. Обаче трудовият принос е продукт от общата трудова заетост и средния брой на заработените часове. И докато трудовата заетост бавно е нараствала, в исторически аспект заетите работят все по-малко часове на седмица и все по-малко дни годишно.

Ключов фактор за растежа и развитието е макроикономическата политика главно поради ефекта, който оказва върху инвестициите. Държавата трябва да припознае като основна задача икономическия растеж, установил се на база приоритетите в обществото и произтичащ от действието на пазарните механизми. За тази цел са необходими стимули за инвестиционни вложения, изразяващи се не само в намаляване на данъчната тежест за фирмите, постепенно повишаване на доходите и заетостта чрез облекчения за частните фирми и осъществяване на правителствени инфраструктурни проекти.

В изследване на Стефан Паренте (2008) се посочва, че страни, които са били много изостанали спрямо индустриалните лидери, могат да постигнат изключително бърз растеж и да намалят чувствително и в доста кратки периоди изоставането, защото имат възможност да удвояват БВП на човек от населението за около 10 години. По-късно започналите да се развиват страни могат да удвояват дохода си за по-кратко време от започналите да се развиват в по-ранен период поради следните основни причини:

1. Те могат да вземат наготово новите знания и технологии от вече развитите страни. Преобладаващо вече е схващането, че основна роля за това наваксване играят не различията във факторите на производството (земя, труд, капитал), а разликите в способностите на една нация да използва тези фактори ефективно за производството на необходимите блага – това е т.нар. обща факторна производителност. Казано накратко, наваксването може да се постигне само с увеличаване на темпа на икономическия растеж и стабилното му поддържане за продължителен времеви период;

2. Ограниченията и бариерите по отношение на технологичния избор, които приемат различни форми и съществуват в защита на групи от специални интереси, пречат на по-бедните страни да използват научно-техническите постижения, но премахването на същите освобождава по-бедните да правят инвестиции за създаване на нови знания и развиването на нови идеи и повишава значително ефективността на технологичния избор;

3. Присъединяването към ЕС и общия пазар отваря търговията и възпрепятствува изграждането на бариери, отделната държава не е в състояние да блокира свободното движение на стоки, капитали и работна сила, съответно да блокира и въвеждането на високи технологии.

Изводът на Паренте е, че "всяка държава има потенциал да стане богата" и примери за това са Китай и Индия, в които живее една трета от световното население и бързият растеж на които "дава явен сигнал за едно по-добро бъдеще. Приемането на 12 нови страни в ЕС е друг пример за положително развитие".

Основният извод е, че запазването и поддържането на макроикономическа стабилност в България, наред със създаването на условия за повишаване производителността на труда, както и за усвояване на еврофондовете, са определящи фактори за икономическия просперитет на страната. В конкретните условия на нашата икономика и състоянието на световната икономика е постигнато много, но през следващите 5-10-15 години трябва да се направи още повече, за да е реално

съизмерим жизнения стандарт у нас поне със средния за страните от ЕС.

Най-важното в момента е да бъдем реалисти и да знаем къде се намираме, т.е. от къде тръгваме днес - в средата на 2012 г. Криза – била тя циклична, финансова или какъвто и да бил тип икономическа криза, в България няма. Ние просто сме там, където ни е мястото. Кризата ни приземи, банките (които я предизвикаха) спряха с безумното кредитиране и днес ние трябва да свикнем с мисълта, че това са реалните възможности на икономиката ни. С други думи – можем да си позволим да разполагаме точно с толкова, колкото създаваме.

Литература

- Димов, Е. 2009. Актуални проблеми на макроикономическата стабилност на българската икономика. С., Нова звезда, 174 с.
- Паренте, Ст. 2008. Стесняване на икономическата пропаст в 21 век, http://ime.bg/uploads/42ad53_Gap_bg_edit.pdf